Μιχαήλ Μπουλγκάκωφ, *Μολιέρος (Εταιρεία Υποκριτών)*
Εθνικό Θέατρο – Πειραματική Σκηνή

Η Πειραματική Σκηνή του Εθνικού Θεάτρου μας έδωσε μιαν έξοχη παράσταση – πρώτη εν Ελλάδι- του *Μολιέρου* του Μιχαήλ Μπουλγκάκωφ.

Το έργο, σε πρώτο επίπεδο βιογραφική δραματοποίηση των τελευταίων χρόνων του Μολιέρου, με αφετηριακό σημείο τη στιγμή της θεατρικής αποθέωσης και της σχέσης του με την Αρμάντ Μπεζάρ και καταληκτικό το θάνατό του, αποτελεί μια πολυδιάστατη σπουδή για τη συστηματική συνθλιβή μιας πρωτεϊκής φύσεως, αλλά με αυτή την αφετηρία και ένα πολύχυμο μπαρόκ αλλά μοντέρνο κομμάτι με θέμα το θέατρο και την αενάως «δύσκολη» σχέση της τέχνης με την εξουσία.

Πρόκειται για ένα κείμενο με μεγάλες θεατρικές αρετές· ο Μπουλγκάκωφ αξιοποιεί πολυσύνθετα τη διαγραφή μερικών «μεγάλων» ρόλων, ενώ παράλληλα στοχεύει στην πολιτική διατύπωση της σύγκρουσης μεταξύ της ιδιοφυούς προσωπικότητας και της απολυταρχικής δομής.

Σε επίπεδο κάθετης δομής, ο *Μολιέρος* έχει τρεις αξονικούς ρόλους, που εκπροσωπούν τάσεις στην κοινωνική οργάνωση: ο μεγάλος καλλιτέχνης που διόλου δεν ταυτίζεται με μια ηρωϊκή προσωπικότητα, αλλά αντλεί από την ίδια του την ποιητική φύση μια προωθητική δύναμη, ο τυραννικός εκπρόσωπος μιας απολυταρχικής εξουσίας που ταυτίζεται με τη δομή ανεξαρτήτως προσωπικών χαρακτηριστικών και ο τεχνοκράτης της ιδεολογικής διατύπωσης της εξουσίας –εδώ ο εκκλησιαστικός άρχων- που οργανώνει την αυτοσυντήρησή της· κατά σειρά, ο Μολιέρος, ο Λουδοβίκος ΙΔ΄, ο Αρχιεπίσκοπος Ντε Σαρόν. Πέριξ αυτών των τριων πυρήνων κινούνται τρεις κόσμοι με αυτόνομη ζωή· το θέατρο, η αυλή κι η εκκλησία, που εκπροσωπούνται και στο επίπεδο της οριζόντιας δομής, δηλαδή των κατά ποσόν μερών του· συγχρόνως και οι τρεις άξονες συγκροτούν ένα ακόμη επίπεδο, τη διερεύνηση του διπόλου ζωή – θέατρο (με την έννοια της μυθοπλαστικής πραγματικότητας που είναι πάντα η τέχνη). Η «εταιρεία υποκριτών» του δεύτερου τίτλου, όπου όλα τα πρόσωπα (θεατρίνοι, αυλικοί και κληρικοί) μετέχουν στην υπόκριση με όλους τους τρόπους, αποτελεί συγχρόνως εύστοχο σχόλιο για το ίδιο το έργο.

Η δυναμική ισορροπία των τριων κόσμων προσδιορίζει την οπτική όποιας παράστασης. Το πρώτο κέρδος της σκηνοθεσίας του Στάθη Λιβαθινού ήταν αυτό. Στόχευσε σε παράσταση συνόλου οδηγώντας την παράσταση μέσα από τη ρυθμολογική ποικιλία στην αμείλικτη σύγκρουση αντίρροπων δυνάμεων. Δεύτερον, οργάνωσε το ήθος της παράστασης πάνω σ' ένα πλέγμα ισχυρών ψυχολογικών σχέσεων που, όμως, απέφευγαν το ύφος ενός φθαρμένου ανοηταίνοντος ρεαλισμού επί τη βάσει μιας υπερτονισμένης ποιητικής θεατρικότητας, σύμφυτης άλλωστε και με τα θεματικά στοιχεία ενός έργου που εμβάλλει τη ζωή του θεάτρου στο θέμα του. Τρίτον, κούρδισε το πολιτικό θέμα σε χαμηλές αλλά ευκρινείς νότες, ως υπόβαθρο της ιστορίας ενός ανθρώπου-μοντέλου, καθιστώντας παραστασιολογική φόρμα την παραλληλία των θεματικών.

Οι συντελεστές υπηρέτησαν, σε γενικές γραμμές, με παρρησία την όλη σύλληψη. Η μετάφραση του Λεωνίδα Καρατζά, είχε ροή, ρυθμό και χιούμορ και οι στίχοι του Στρατή Πασχάλη όσο έπρεπε θεατρικό κάμωμα κι όση χρειαζόταν δαντελένια ποίηση.

Τα σκηνικά της Θάλειας Ιστικοπούλου, στοιχειώδη, αναγκαία, εκατό τοις εκατό θεατρικά, τόσο στη λειτουργικότητα, όσο και στην ενδοθεατρική τους ιστορικότητα, ενώ η σύλληψη στα κοστούμια –η υπερτονισμένη θεατρικότητα των αυλικών

ενδυμάτων έναντι αυτών των πραγματικών θεατρίνων- θαυμάσια καθεαυτή, θα μπορούσε πιθανόν να είναι και τολμηρότερη στην υλοποίησή της.
Ο Κυριάκος Κοσμίδης φιλοτέχνησε ύφος με άρωμα εποχής, ενώ ο Θοδωρής Αμπαζής είναι ένας μουσικός με υψηλή δραματική αντίληψη. Η μουσική του μπορεί να είναι συμπαίκτης· πολύ πέρα από το να αναπληρώνει ή να καλύπτει κενά, αβίαστα προκύπτει και ισοτίμως συνδιαλέγεται.
Τέλος –κύριον και καίριον- η παράσταση ευτυχεί υποκριτικά.
Από τους αυλικούς και τα μέλη της αδελφότητος ως τους δευτερεύοντες θεατρίνους ο Νίκος Πυροκάκος, ο Στράτος Σωπύλης, ο Νίκος Γιαλελής, η Ελένη Ρουσσινού, ο Άρης Τρουπάκης συμβάλλουν στο καλό σύνολο, με φαντασία, γούστο και προσωπική συμμετοχή.
Στους μικρότερους ρόλους, η δουλειά της Ναταλίας Στυλιανού χρήζει υπογραμμίσεως· έφτιαξε έναν πλήρη ρόλο σχεδόν απ᾽ το τίποτα, βασιζόμενη στα ψήγματα της διαγραφής του απ᾽ τον Μπουλγκάκωφ. Η Ριβάλ της γίνεται η τρίτη γυναίκα του Μολιέρου· αυτή που εκπροσωπεί τη συντροφία του θεάτρου κι αυτή που τελικώς θα μείνει κοντά του και θα τον θάψει. Ο Γεννάδιος Πάτσης συγκροτεί με ακριβές περίγραμμα και υποκριτική ευφράδεια τον Τσαρλατάνο και τον ημίτρελλο «Ρασπούτιν-υποχείριο», δύο μικρούς ρόλους, καθοριστικούς για τη δραματουργική εξέλιξη. Ο Στάθης Γράψας διαγράφει αδρά, αλλά με χιούμορ και άνεση τον Ντ᾽ Ορσινύ. Ο Δημήτρης Παπανικολάου, στο δύσκολο ρόλο του βασιλικού τρελλού, αποκαλύπτει με λεπτή ειρωνεία και βαθειά στοχαστικότητα τον άνθρωπο-καθρέφτη του αυλικού ψεύδους. Ο Γιώργος Φριντζήλας υπηρετεί σεμνά, ίσως πιο σεμνά απ᾽ όσο ζητάει ο λαμπερός Ιούδας που υποδύεται, τον Μουαρόν, ενώ ο Βασίλης Ανδρέου φιλοτεχνεί με λεπτομέρεια και προσοχή τον Λαγκράνζ-Ιωάννη.
Η Μαίρη Μπουγά, σκηνικά λαμπερή Αρμάντ, αλλά από τις αδυναμίες της διανομής· κουρδίζει το ρόλο με κλειδί το αμαζονικό στοιχείο της, αν όχι και με ένα είδος ναρκισσιστικής προπέτειας, καθιστώντας τον πολύ μονοδιάστατο για να σηκώσει το βάρος που έχει στο έργο, αλλά και την εξέλιξη του χαρακτήρα.
Αντιθέτως, ο Γιώργος Δάμπασης, κωμικοτραγικός Μπουτόν, φέρει την ιστορία του τύπου, αλλά δημιουργεί χαρακτήρα από ακριβά ψυχικά υλικά, ενώ η Μαρία Σαββίδου έχει ανιχνεύσει το βάθος και τη σύνθετη δομή της Μαντλέν, χωρίς να επαναπαύεται σε σχήματα· στην δε σκηνή της με τον Μολιέρο είναι εξαιρετική.
Επιφυλάσσομαι ως προς τον σχολιασμό της ερμηνείας του ρόλου του Σαρόν, αν και τον είδα και στις δυο εκδοχές του. Ο Γιάννης Μαυριτσάκης -που πάντως δεν ήταν στις δυνατότερες στιγμές του- με την αποχώρησή του εμπράκτως τον αποποιήθηκε, ενώ ο Στάθης Λιβαθινός που τον παίζει ως αντικαταστάτης, αν και έχει υψηλές στιγμές, είναι προφανές ότι εκπροσωπεί το οξύμωρο να μην αποτελεί σκηνοθετική επιλογή της διανομής που ο ίδιος ως σκηνοθέτης έχει συγκροτήσει.
Ο Νίκος Καρδώνης ως Λουδοβίκος κάνει μεγάλη ερμηνεία. Πλήρης ειρωνείας, απέφυγε επιμελώς το ρόλο του «κακού» και διεκδίκησε σθεναρά την ταυτότητά του με τη δομή που εκπροσωπεί· εντούτοις, δεν παρέλειψε να δημιουργήσει ένα ανθρώπινο ον. Ο Βασιλιάς-Ήλιος που φιλοτέχνησε είναι πανούργος και θεϊκά αφελής, ευφυής και κενόδοξος ανόητος, μειλίχιος και τρομακτικός· ένα χρυσό είδωλο που υπερασπίζεται τις σε αυτό αποδιδόμενες υπερφυσικές ιδιότητες· κυρίως, είναι «ηθοποιός», όσο και ο αντίθετος πόλος, ο Μολιέρος. Και μάλιστα εν εξελίξει, όχι ως συμβατικό σχήμα.
Ο Δημήτρης Ήμελλος είναι έξοχος ως Μολιέρος· με εσωτερική πληρότητα, πολυμήχανη υποκριτική, διαγραφή πολλών επιπέδων και εξέλιξη των κυρίαρχων αξόνων του ρόλου, ξεκινά ως χαρίεις λαμπερός σαλτιμπάγκος και καταλήγει ως εξοντωμένο θηρίο. Ο Μολιέρος του έχει βιογραφία, εσωτερικό μέγεθος και

συγκροτείται από την αντανάκλαση του ανθρώπου στο μύθο του. Ο κ. Ήμελλος έχει δείξει, ήδη από τη *Φρεναπάτη*, ότι είναι ηθοποιός που μπορεί να ανταποκριθεί σε ρόλους σύνθετους· διαχειρίζεται τις πέντε αισθήσεις του, καταθέτει ευαισθησία, ερεθίζεται από το βάθος της φαντασίας, αλλά χτίζει τους ρόλους του με νουν· ας φροντίσει μόνο να ελέγχει καλύτερα τη φωνή του στους υψηλούς τόνους· μικρόψυχη παρατήρηση, αλλά μια διορθωτική παρέμβαση θα βρει ανταπόκριση στην πολυσχιδή σκηνική παρουσία του. Στον Μολιέρο χαρίζει συγκλονιστικές στιγμές υψηλής αυθεντικής συγκίνησης.

ΕΛΣΑ ΑΝΔΡΙΑΝΟΥ